

Sebald: Saturnuksen renkaat (ote ja analyysi)

Risto Niemi-Pynttari:

LOWESTOFTIN KALASTAJAT (**Sebaldin** *Saturnuksen renkaat*, III luku)

“Kolme neljä mailia Lowestoftista etelään rantaviiva tekee laajana kaartuvan mutkan sisämaahan päin. Kävelypolulta, joka kulkee ylhäällä ruohottuneiden dyynien ja rantakallioiden päällä, näkee alhaalla matalien soraharjanteiden raidoittaman hiekkarannan, jolle aivan mihin vuorokauden- ja vuodenaikaan tahansa, kuten olen usein päässyt toteamaan, on pystytetty kaikenlaisia teltantapaisia suojia kepeistä ja köysistä, purje- ja öljykankaasta. Ne reunustavat rantaviivaa pitkänä rivinä ja melko tasaisin välein. On kuin jonkin vaeltavan kansan viimeiset rippeet olisivat asettuneet tänne, maapallon ääri laidalle, odottamaan kaikkien iäti kaipaamaa, kaikenlaiset kieltämykset ja harharetket korvaavaa ja hyvittävää ihmettä.”

Google mapista on löydettävissä Lowestofin ranta: aurinkoinen sää, autoja, tuulivoimaloita. Sebaldin melankolisen matkan tunnelmaa ei niistä kuvista löydä. Melankolian tunnusmerkkien alla, Saturnuksen reinkaiden sumuisassa hengessä kertoja vaeltaa. Melankolia on mukana myös Sebaldin asiakielessä, jota on kritisoitu kuiva. Paikoitellen voi kuitenkin huomata kuinka kielen asiapinta rikkoutuu ja sula hulluus, järjetön unelmointi purskauttaa esiin. Kuten tässä kohdassa, jossa Sebald näkee rannalle tulleet kalastajat odottamassa “harharetket korvaavaa ja hyvittävää ihmettä.”

“Mutta itse asiassa nuo avoimen taivaan alla leiriään pitävät ihmiset eivät ole saapuneet näille rannoille kaukaisista maista ja aavikoilta, vaan he ovat kotoisin lähitiensillä ja ovat vanhaan tapansa tulleet omille kalastuspaikoilleen ja katselevat edessään avautuvaa ja alati muuttuvaa merta. Kummallista kyllä heidän lukumääränsä pysyttelee koko ajan samoissa lukemissa. Jokaisen leirinsä purkavan lähtijän tilalle tulee pian toinen, niin että päivisin torkkuva ja öisin valvova kalastajayhteisö ei vuosien mittaan muutu ainakaan päällisin puolin, ja tällaisenaan se luultavasti on miesmuistia vanhempi. Kuulemma vain joskus harvoin käy niin, että joku kalastaja ottaa yhteyttä vierustoveriinsa, sillä vaikka he kaikki tuijottavat hievahtamatta itään päin ja näkevät horisontissa niin aamun sarastavan kuin illan hämärtyvän ja vaikka he kaikki ymmärtääkseni kokevat rannalla samat käsittämättömät tunteet, niin silti jokainen heistä on yksin, vain oman itsensä ja omien vähien varusteitensa varassa, vaikkapa taskuveitsen, teimospullon tai pienen matkaradion, josta kuuluu tuskin erottuvaa raapivaa ääntä, ikään kuin aaltojen pyörittämät kivet puhuisivat toistensa kanssa.”

Oili Suominen, Sebaldin kääntäjänä, on varmaan paras mikä kielialueeltamme löytyy. Klasisen asiaproosan kaksi periaatetta “clarity and brevity” hallitsevat kerrontaa, MUTTA asiasta edetään aivan huomaamatta fiktion ja hulluuden puolelle: luodaan huimia kuvia erillisyydestä yhteisen rantaviivan luona.

“En usko, että nämä miehet istuvat päivä- ja yökaudet merenrannalla siksi etteivät vain menettäisi sitä hetkeä, jolloin valkoturskat uivat ohi, kampelat nousevat pohjasta tai turskat uivat rantavesiin, kuten he itse väittävät; he haluavat vain olla sellaisessa paikassa, missä heillä on maailma takanaan ja pelkkää tyhjyyttä edessään. Itse asiassa rannalta ei enää nykyisin juuri saa kalaa. Veneet, joilla kalastajat ennen vanhaan lähtivät merelle, ovat kadonneet, koska kalastus ei enää kannata, ja kalastajat ovat kuolleet.”

Sebald kirjoittaa ympäristötietoisesti, hän tekee sen lähes huomaamatta. Siinä missä ympäristödekkaristimme Risto Isomäki katsoo, että dekkari on tehokas tapa välittää sanomaa, siinä Sebald kirjoittaa melankolista asiaproosaa. Vain tarkkaavainen lukija saattaa ihmetellä, miksi Sebald kertoo niin laajasti Brittein saarten metsien katoamisesta, niiden varhaisesta polttamisesta ja hävittämisestä. Siirtyy kuin huomaamatta lentokoneesta avautuvaan metsäpalonäkymään Brasiliassa todeten että sana *_Brazil_* tarkoittaa hiiltynyttä puuta. Siinä missä lukija odottaisi joitain selviä ilmastokriisiin liittyvää kietytystä, Sebald kääntyykin melankolisesti pohtimaan palamista ja olemassaoloa, ihmetellen miksi kulttuurissamme elämä on sidottu palamiseen.

Kalastusta hän käsittelee samalla tavalla ympäristötietoisesti ja melankolisesti.

“Heidän jäämistönsä ei kiinnosta ketään. Siellä täällä näkee veneiden hautausmaita, missä isännättömät paatit rapistuvat ja vinssit, joilla ne entisaikaan hinattiin maihin, ruostuvat suolaisessa meri-ilmassa. Avomerellä kalastus vielä toistaiseksi jatkuu, joskin myös siellä saallit ovat vähentyneet, eikä pyyntikala useinkaan kelpaa muuhun kuin kalajauhoksi. Tuhansia tonneja hopeaa, kadmiumia ja lyijyä, kokonaisia lannoite- ja kasvimyrkkyvuoria kulkeutuu vuodesta toiseen jokien mukana Pohjanmereen. Suurin osa raskasmetalleista ja muista myrkyllisistä aineista päättyy Doggeunatalikon vesiin, missä jo kolmasosassa kaloista on outoja epämuodostumia ja vammoja. Rannikkovesiin ilmaantuu yhä monen neliömäilän kokoisia ja kolmenkymmenen jalan paksuisia myrkyllisiä levälauttoja, joihin merieläimet kuolevat suurina parvina. Jotkut harvinaiset punakampelat, ruutanat ja lahnat, joiden naaraskalat yhä useammin kehittävät itselleen irvokkaina mutaatioina koiraan sukuelimet, toteuttavat suvunjatkamisen rituaaleja enää vain jonkinlaisena kuolemantanssina, joka on kuin nurja puoli siitä orgaanisen elämän ihmeteltävästä jatkuvuudesta ja lisääntymisvoimasta, jota meille opetettiin koulussa.”

Arto Virtanen erehtyi hieman luonnehtiessaan Kiiltomadon arviossaan teoksen kertojaa *“automaattisesti tallentavaksi silmäksi”*. Kyse on pikemminkin klassisesta asiaproosasta. Virtanen kirjoittaa: “Kirjan minä kertoo kaikesta East Angliassa näkemästään, siitä, mitä se on tuonut hänen mieleensä ja miten hän on tarpeen tullen lisätietoja saadakseen mennyt museoon tai arkistoihin penkomaan dokumentteja pelkkänä automaattisesti tallentavana silmänä.”

Kritiikki ennen internetiä saattoi luonnehtia asioita mielivaltaisesti, nykyään asian voi tarkistaa välittömästi. Näistä otteista toivottavasti välittyvät aivan selvät ympäristötietoiset painotukset, sekä se että Sebaldin kerronnassa ei todellakaan ole käytössä pelkkä kamera-silmä.

Kalastuskuvaukset ovat Sebaldin kirjan parasta antia. Edellä käsitellyn kalanpyyntiä käsit-

televän luvun jälkeen edetään vielä komeampaan vaiheeseen: sillin ja sillinpyyntikulttuurin kuvaukseen. Juuri merestä nostetuissa silleissä on, Sebaldin mukaan, sinivihreitä sävyjä ja värikirjoa joka katoaa nopeasti hapen vaikutuksesta. Siksi kalastajat saavat nähdä sillissä jotain sellaista, mitä me emme koskaan. Tällaisella sillin kuvauksella on selvä yhteys niihin katoavaisuuden teemoihin, joita Sebald romaanissaan käsittelee.